

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет управління, адміністрування та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Розвиток виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію за матеріалами
ТОВ «Партнер Тур Груп», м. Хмельницький

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Освітня програма «Туризм»

Шифр 24269

Виконав: студент 2 курсу
група ТУРМ-24-1

Керівник

Нормоконтролер

До захисту допускаю:
Зав. кафедри
туризму та готельно-
ресторанної справи

23 12 2025 р.

Підпис

Ілля СЕРЕДА

Ініціали, прізвище

Підпис

Людмила ГРИГОР'ЄВА

Ініціали, прізвище

Підпис

Оксана ГРИНДІЙ

Ініціали, прізвище

Підпис

Ігор ЖУРБА

Ініціали, прізвище

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет управління, адміністрування та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»
Освітня програма Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ
зав. кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
Ігор ЖУРБА
23 12 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Середі Іллі Ігоровича

Прізвище, ім'я, по батькові студента

- 1 Тема роботи Розвиток виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію за матеріалами ТОВ «Партнер Тур Груп», м. Хмельницький
керівник роботи Григор'єва Людмила Володимирівна
затверджена Наказом по університету від «25» серпня 2025 р. №65
- 2 Строк подання студентом роботи на кафедру 20.12. 2025 р.
- 3 Вихідні дані до роботи: посібники, періодичні видання, статистичні звіти, Інтернет джерела
- 4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити)
У першому розділі розглянути теоретичні засади розвитку культурно-пізнавального виїзного туризму. У другому розділі провести аналіз розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму з України в Румунію. У третьому розділі розробити заходи покращення розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію на засадах транскордонного співробітництва.
- 5 Перелік графічного матеріалу: Визначення поняття «культурно-пізнавальний туризм» у вітчизняній туризмології. Аналіз фінансових показників діяльності ТОВ «Партнер Тур Груп» протягом 2022-2024 років. Переваги культурно-пізнавального напрямку «Хмельницький – Румунія».
5. Дата видачі завдання 09 01 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Назва етапу виконання КР	Термін виконання етапу роботи	Примітка
1. Вибір теми і складання бібліографії	01.09.2025	<i>виконано</i>
2. Вивчення стану проблеми за темою, висвітлення її в науковій літературі, нормативних документах, мережі Інтернет	15.09.2025	<i>виконано</i>
3. Збір фактичного матеріалу	22.10.2025	<i>виконано</i>
4. Уточнення мети, завдань і обґрунтування концепції роботи	06.10.2025	<i>виконано</i>
5. Вибір методів аналізу матеріалів. Попереднє формулювання гіпотез, припущень тощо	13.10.2025	<i>виконано</i>
6. Обробка зібраного матеріалу	27.10.2025	<i>виконано</i>
7. Виявлення тенденцій, схем розвитку проблемної ситуації, прогнозування та формулювання підходів до розв'язання проблеми	10.11.2025	<i>виконано</i>
8. Підготовка тексту Основної частини роботи. Формулювання висновків за розділами	24.11.2025	<i>виконано</i>
9. Підготовка тексту виступу та загальних висновків, проходження попереднього захисту	01.12.2025	<i>виконано</i>
10. Здача роботи на кафедру	15.12.2025	<i>виконано</i>

Студент-дипломник

Підпис,

Ілля СЕРЕДА

Ім'я, Прізвище

Керівник роботи

Підпис,

Людмила ГРИГОР'ЄВА

Ім'я, Прізвище

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу Середа Ілля Ігорович

Тема роботи: Розвиток виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію за матеріалами ТОВ «Партнер Тур Груп», м. Хмельницький

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Науковий керівник, к.е.н., доц. Людмила Григор'єва

м. Хмельницький, 2025 р.

Кваліфікаційна робота виконана на ___ с., містить ___ таблиць, ___ рисунків, перелік джерел посилань складається із ___ найменувань.

Актуальність роботи. Культурна спадщина Румунії створює широкі можливості для розвитку пізнавального туризму, адже країна вирізняється багатством архітектурних пам'яток, історичних міст та унікальних об'єктів, що становлять особливий інтерес для українських мандрівників. Звернення до цього напрямку сприяє урізноманітненню туристичних пропозицій, формуванню нових маршрутів та задоволенню потреб у подорожах, які виходять за межі традиційних відвідувань європейських столиць.

Перший розділ роботи присвячений розгляду теоретичних засад розвитку культурно-пізнавального виїзного туризму.

У другому розділі виконано аналіз розвитку розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму з України в Румунію.

У третьому розділі пропонуються заходи покращення розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію на засадах транскордонного співробітництва.

Ключові слова: виїзний туризм, розвиток, транскордонне співробітництво, туристичні тенденції, партнерські відносини, сталий розвиток.

ANNOTATION

for qualification work Sereda Illia Ihorovych

Topic of work: Development of outbound cultural and educational tourism to Romania based on the materials of LLC «Partner Tour Group», Khmelnytskyi

Specialty 242 Tourism and Recreation

Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business

Scientific supervisor, Ph.D. in Economics, Associate Professor Liudmyla Hryhorieva

Khmelnytskyi, 2025

The qualification work is completed on ___ pages, contains ___ tables, ___ figures, the list of references consists of ___ names.

Relevance of the work. Romania's cultural heritage offers vast opportunities for the development of educational tourism, as the country is distinguished by its wealth of architectural monuments, historic towns, and unique sites that hold particular interest for Ukrainian travelers. Exploring this destination contributes to diversifying tourist offerings, creating new routes, and meeting the demand for journeys that go beyond traditional visits to European capitals.

The first section of the work is devoted to the consideration of the theoretical foundations of the development of cultural and educational outbound tourism.

The second section analysis of the development of outbound cultural and educational tourism from Ukraine to Romania.

The third section proposes measures to improve the development of outbound cultural and educational tourism to Romania on the basis of cross-border cooperation.

Keywords: outbound tourism, development, cross-border cooperation, tourism trends, partnerships, sustainable development.

Зміст

Вступ	7
Розділ 1 Теоретичні засади розвитку культурно-пізнавального виїзного туризму	10
1.1 Теоретичні основи визначення розвитку культурно-пізнавального туризму	10
1.2 Методологія класифікації культурно-пізнавального туризму	15
1.3 Управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму в дестинації	21
Розділ 2 Аналіз розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму з України в Румунію	26
2.1 Характеристика діяльності туристичної фірми ТОВ «Партнер Тур Груп» протягом 2022-2024 років	26
2.2 Аналіз складових туристичної привабливості Румунії	30
2.3 Аналіз тенденцій культурно-пізнавального туризму в Румунії	35
Розділ 3 Покращення розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію на засадах транскордонного співробітництва	42
3.1 Обґрунтування впливу культурно-пізнавального туризму на транскордонне співробітництво	42
3.2 Розробка культурно-пізнавального туру в Румунію як складової міжкультурної співпраці	50
Висновки	57
Список використаних джерел	59

Вступ

У сучасних умовах трансформації туристичного ринку та переорієнтації міжнародних туристичних потоків особливої актуальності набуває розвиток виїзного культурно-пізнавального туризму як одного з найбільш стабільних і перспективних видів туристичної діяльності. Культурно-пізнавальні подорожі сприяють не лише задоволенню рекреаційних потреб населення, а й поглибленню міжкультурних зв'язків, популяризації історико-культурної спадщини та формуванню позитивного іміджу країн на міжнародному рівні. У цьому контексті Румунія виступає привабливим напрямом для виїзного туризму завдяки вигідному географічному положенню, багатій історичній спадщині, значній кількості об'єктів культурної та архітектурної цінності, а також відносній ціновій доступності туристичних послуг. Зростання зацікавленості українських туристів у культурно-пізнавальних маршрутах до країн Центральної та Південно-Східної Європи зумовлює необхідність наукового аналізу та практичного обґрунтування напрямів розвитку виїзного туризму до Румунії.

Актуальність обраної теми також визначається необхідністю адаптації діяльності туристичних підприємств до сучасних викликів, пов'язаних зі змінами логістичних маршрутів, попиту споживачів та умов функціонування туристичного бізнесу. Розвиток виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію потребує удосконалення туристичного продукту, диверсифікації маршрутів, підвищення якості обслуговування та впровадження інноваційних підходів до організації турів. Наукове дослідження цього напрямку дозволяє обґрунтувати практичні рекомендації щодо формування конкурентоспроможних туристичних програм, які відповідають сучасним вимогам ринку та сприяють розвитку міжнародного співробітництва у сфері туризму. Обрана тема є актуальною як з наукової, так й з практичної точки зору, оскільки спрямована на вирішення важливих завдань розвитку виїзного туризму та підвищення ефективності діяльності туристичних підприємств.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію, а також удосконалення туристичного продукту на засадах транскордонного співробітництва.

Відповідно до зазначеної мети було поставлено та вирішено ряд завдань:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності та особливостей культурно-пізнавального туризму;

- розглянути класифікацію культурно-пізнавального туризму та методологічні засади його розвитку;

- дослідити особливості управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму в туристичній дестинації;

- проаналізувати діяльність туристичної фірми ТОВ «Партнер Тур Груп» у сфері виїзного туризму;

- оцінити туристичну привабливість Румунії як напрямку культурно-пізнавальних подорожей;

- визначити сучасні тенденції розвитку культурно-пізнавального туризму в Румунії;

- обґрунтувати вплив культурно-пізнавального туризму на розвиток транскордонного співробітництва;

- розробити культурно-пізнавальний тур у Румунію як складову міжкультурної та транскордонної взаємодії.

Об'єктом дослідження є процес розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму з України до європейських туристичних дестинацій.

Предметом дослідження є сукупність організаційно-економічних, управлінських та туристично-маркетингових аспектів розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію, зокрема на прикладі діяльності туристичної фірми ТОВ «Партнер Тур Груп».

Результати дослідження апробовані під час роботи круглого столу «Туризм і гостинність: професійні стандарти майбутнього» 05 жовтня 2024 року в м. Хмельницький.

Методи дослідження. У процесі дослідження науково-прикладних засад організації потенціалу розвитку виїзного туризму в Молдову було застосовано методи аналіз і синтез для узагальнення теоретичних положень щодо розвитку культурно-пізнавального туризму; системний підхід для дослідження виїзного туризму як складової туристичної системи; статистичний аналіз для оцінки динаміки та тенденцій розвитку туризму; графічний і табличний методи для наочного подання результатів дослідження; проектний метод для розробки культурно-пізнавального туру; метод узагальнення для формування висновків і практичних рекомендацій.

Розділ 1 Теоретичні засади розвитку культурно-пізнавального виїзного туризму

1.1 Теоретичні основи визначення розвитку культурно-пізнавального туризму

На початкових етапах розвитку цивілізації переміщення людей у просторі не мали інституційно оформленого характеру та здійснювалися переважно самостійно. Подорожі були зумовлені природною потребою людини у пізнанні довкілля, встановленні контактів з іншими спільнотами, а також у засвоєнні нових форм соціального досвіду. Збережені письмові джерела та описи мандрів свідчать про те, що рух і спостереження за іншими культурами здавна виступали важливими складовими суспільного розвитку.

У період великих географічних відкриттів мандрівна діяльність набула більш впорядкованих форм і почала виконувати стратегічні функції, пов'язані з освоєнням нових земель, розширенням економічних зв'язків та політичного впливу держав. У цей час формуються передумови організованих подорожей, оскільки фінансові витрати на їх здійснення дедалі частіше компенсувалися самими учасниками або підтримувалися заможними покровителями. Саме тоді поступово закріплюється у вжитку поняття «тур», а також формується уявлення про туриста як учасника освітньо-дозвіллевих поїздок.

Вагомий внесок у трансформацію подорожей у самостійну сферу діяльності здійснив Томас Кук, який одним із перших усвідомив економічний потенціал туристичних поїздок. Запроваджені ним організаційні підходи, зокрема групові тури, система попереднього бронювання та інформаційне забезпечення мандрівників, стали основою подальшого розвитку туристичної інфраструктури.

Наприкінці XIX – на початку XX століття туризм виходить за межі суто наукового осмислення і поступово перетворюється на складну соціально-економічну систему. Після світових воєн туристична діяльність почала

активно інтегруватися в національні економіки, а стрімкий розвиток транспортних технологій, насамперед авіації, суттєво підвищив мобільність населення. У межах економіко-філософського підходу туризм розглядається як чинник суспільного прогресу, пов'язаний з економічним зростанням, науковими дослідженнями та підготовкою фахівців [1].

Виникнення та поширення туристичних подорожей зумовлювалося комплексом взаємопов'язаних чинників, серед яких визначальними були соціальні процеси, економічний розвиток, географічне положення територій та політичні умови. Не менш важливу роль відігравали мотиваційні установки населення, рівень науково-технічного прогресу та екологічні аспекти, пов'язані зі збереженням сприятливого середовища для життя та відпочинку [2].

Історичну еволюцію туризму доцільно розглядати через призму чотирьох основних етапів: початкового, що охоплює період до середини XIX століття; етапу становлення організованого туризму; формування туристичної індустрії у першій половині XX століття; а також сучасного етапу масового та глобалізованого туризму.

Подорожі античної доби, зокрема в межах Римської імперії, сприяли розвитку перших форм інфраструктурного забезпечення мандрівників. Водночас занепад державних утворень призвів до тимчасового скорочення подорожей. Лише з активізацією торгівлі в середньовіччі та економічним піднесенням епохи Відродження подорожі знову набули поширення, а їх основними мотивами стали комерційні, освітні, релігійні та лікувально-оздоровчі цілі.

Релігійні мандрівки відіграли значну роль у становленні туристичних послуг, оскільки прочанам надавалися умови для проживання, харчування та безпечного пересування. Історичним прикладом є діяльність Києво-Печерської лаври, яка вже у XVII столітті виконувала функції комплексного центру обслуговування паломників. Поряд із цим розвивалися освітні та

культурні подорожі, а також поїздки з метою оздоровлення, пов'язані з використанням природних ресурсів.

Для раннього етапу розвитку туризму була характерна відсутність масовості та системної організації. Подорожі мали переважно стихійний або вимушений характер і здійснювалися без чітко вираженої комерційної мети. Незважаючи на це, туризм уже тоді виконував низку важливих суспільних функцій, серед яких пізнавальна, культурна, соціальна, рекреаційна та виховна.

Подальший розвиток туризму пов'язаний з виникненням перших туристичних організацій та формуванням організованих форм подорожей. Зростання транспортних можливостей, створення спеціалізованих підприємств і підготовка професійних кадрів сприяли становленню туризму як окремої галузі господарства. У другій половині ХХ століття туризм набуває рис масового соціального явища, що інтегрується у світову економіку та стає важливим чинником міжнародної взаємодії [3].

У сучасних умовах глобалізації культурна та історична спадщина розглядається як один із ключових ресурсів збереження ідентичності народів та сталого розвитку суспільства [4]. Зростання інтересу людей до культурної та історичної спадщини зумовлене сукупністю соціальних, психологічних, освітніх та економічних чинників. В умовах інтенсивних трансформацій і культурної уніфікації саме спадщина виконує функцію збереження колективної пам'яті та забезпечення спадкоємності поколінь [5].

Однією з основних причин зацікавлення культурною та історичною спадщиною є потреба особистості в самоідентифікації. Ознайомлення з пам'ятками минулого, традиціями та історичними подіями сприяє формуванню уявлень про культурну належність та усвідомлення власного місця в соціокультурному просторі [6]. Культурна спадщина виступає носієм історичного досвіду та ціннісних орієнтацій суспільства, що передаються від покоління до покоління.

Важливе значення має також пізнавальний мотив, оскільки культурна та історична спадщина є джерелом знань про розвиток цивілізації, еволюцію мистецтва, архітектури та суспільних відносин [7]. Зростання освітнього рівня населення та поширення культурно-пізнавального туризму сприяють підвищенню інтересу до автентичних культурних об'єктів, які забезпечують безпосередній контакт із історичним середовищем.

Не менш значущим є емоційно-естетичний чинник. Архітектурні ансамблі, пам'ятки історії та мистецтва формують естетичне сприйняття, викликають емоційний відгук і сприяють духовному розвитку особистості [8]. Саме емоційна складова часто виступає провідним мотивом відвідування об'єктів культурної спадщини.

Окремо слід виокремити соціально-економічний аспект зацікавлення культурною та історичною спадщиною. У сучасній економіці спадщина розглядається як важливий ресурс розвитку туризму та регіонального зростання. Використання культурної спадщини у туристичній діяльності сприяє формуванню туристичного продукту, створенню робочих місць і підвищенню конкурентоспроможності територій [9]. Значну роль у процесах збереження та популяризації спадщини відіграють міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, які визначають основні підходи до охорони матеріальних і нематеріальних культурних цінностей [10].

Культурна та історична спадщина охоплює матеріальні та нематеріальні складові. До матеріальної спадщини належать архітектурні пам'ятки, історичні будівлі, археологічні об'єкти, музеї, ансамблі історичної забудови, культові споруди та культурні ландшафти [11]. Вони є фізичними свідченнями історичного розвитку суспільства.

Нематеріальна культурна спадщина включає традиції, звичаї, обряди, фольклор, мову, народні ремесла та традиційні знання, що передаються в межах спільнот і формують їхню культурну самобутність [10; 12]. Вона доповнює матеріальні об'єкти, надаючи їм глибшого смислового наповнення.

Історична спадщина, у свою чергу, охоплює події, історичні постаті, місця пам'яті та документальні джерела, що відображають ключові етапи розвитку суспільства [13]. Вона формує історичну свідомість та сприяє осмисленню минулого в контексті сучасних соціальних процесів.

Підходи українських науковців до визначення поняття «культурно-пізнавальний туризм» подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «культурно-пізнавальний туризм» у вітчизняній туризмології

Автор	Визначення
Мальська М. П. [5]	Культурно-пізнавальний туризм розглядається як вид туристичної діяльності, спрямований на ознайомлення туристів з історико-культурною спадщиною, традиціями, пам'ятками історії та культури з метою розширення світогляду й задоволення пізнавальних потреб
Любіцева О. О. [4]	Культурно-пізнавальний туризм – це форма туристичних подорожей, основною мотивацією яких є пізнання культурних цінностей, історичних подій, мистецтва та способу життя населення певної території
Пазенок В. С. [8]	Культурно-пізнавальний туризм визначається як соціокультурне явище, що поєднує рекреаційну та пізнавальну діяльність і сприяє духовному розвитку особистості через контакт із культурною спадщиною
Кифяк В. Ф. [2]	Культурно-пізнавальний туризм – це спеціалізований вид туризму, зорієнтований на відвідування об'єктів історико-культурної спадщини, музеїв, архітектурних ансамблів та участь у культурних заходах
Бейдик О. О. [14]	Культурно-пізнавальний туризм трактується як напрям туристичної діяльності, що базується на використанні культурних ресурсів території та спрямований на формування пізнавального інтересу туристів
Копієвська О. Р. [12]	Культурно-пізнавальний туризм є механізмом залучення матеріальної та нематеріальної культурної спадщини до туристичного обігу з метою її збереження, популяризації та передачі культурних цінностей

Таким чином, аналіз історичних закономірностей розвитку туризму дає підстави стверджувати, що підвищення рівня добробуту та культури суспільства безпосередньо впливає на зростання ролі туризму як ефективного способу використання вільного часу та засобу міжкультурного обміну. Інтерес людей до культурної та історичної спадщини зумовлений поєднанням ідентифікаційних, пізнавальних, емоційних та економічних чинників. Культурна та історична спадщина виступає не лише об'єктом збереження, а й активним ресурсом культурного розвитку, міжкультурного діалогу та формування стійкого інтересу до культурно-пізнавальної діяльності.

1.2 Методологія класифікації культурно-пізнавального туризму

У сучасній науковій літературі культурно-пізнавальний туризм розглядається як складне багатокomпонентне явище, що поєднує елементи рекреаційної, освітньої, соціокультурної та економічної діяльності. Саме багатовимірність цього виду туризму зумовлює необхідність застосування комплексної методології його класифікації. Класифікація культурно-пізнавального туризму дозволяє систематизувати різноманітні туристичні практики, визначити особливості формування туристичного продукту та оптимізувати управління туристичною діяльністю [5].

Методологія класифікації культурно-пізнавального туризму базується на загальнонаукових принципах системності, комплексності, багаторівневості та функціонального підходу. У межах даної методології культурно-пізнавальний туризм розглядається як система, що включає суб'єктів туристичної діяльності, культурні ресурси, інфраструктуру, мотивацію туристів та результати туристичного споживання [4].

Одним із найбільш поширених підходів є класифікація за метою подорожі. У межах цього підходу культурно-пізнавальний туризм поділяють на історичний, мистецький, етнографічний, релігійний, архітектурний та

музейний. Така класифікація ґрунтується на домінуючій мотивації туриста та характері культурних об'єктів, що відвідуються [2]. Вона є зручною для практичного використання туристичними підприємствами під час формування тематичних маршрутів.

Важливе місце в методології займає класифікація за характером культурної спадщини, яка використовується у міжнародній та вітчизняній науковій практиці. Відповідно до цього підходу виокремлюють тури, орієнтовані на об'єкти матеріальної культурної спадщини (архітектурні пам'ятки, історичні будівлі, археологічні комплекси), та тури, пов'язані з нематеріальною культурною спадщиною (традиції, обряди, фольклор, народні ремесла) [10]. Такий підхід дозволяє глибше враховувати специфіку культурних ресурсів території.

Значного поширення набула класифікація за формою організації туристичної діяльності, у межах якої розрізняють організований та неорганізований культурно-пізнавальний туризм. Організовані форми передбачають участь туристів у групових турах з чітко визначеною програмою, екскурсійним супроводом і транспортним забезпеченням, тоді як неорганізований культурно-пізнавальний туризм реалізується у формі індивідуальних або самостійних подорожей [14].

Методологічно важливою є також класифікація за тривалістю подорожі, що дозволяє виокремити короткострокові тури (тури вихідного дня), середньотривалі та довгострокові культурно-пізнавальні подорожі. Такий підхід має практичне значення для планування туристичних маршрутів і визначення їх економічної доцільності [8].

У наукових дослідженнях застосовується й класифікація за територіальним охопленням, відповідно до якої культурно-пізнавальний туризм поділяється на внутрішній, в'їзний та виїзний. Цей підхід дозволяє аналізувати туристичні потоки, оцінювати рівень використання культурного потенціалу регіонів та визначати пріоритетні напрями розвитку туризму [4].

Окрему групу становлять класифікації за соціально-демографічними характеристиками туристів, що враховують вік, рівень освіти, соціальний статус та культурні інтереси споживачів туристичних послуг. Такий підхід є важливим у контексті маркетингових досліджень та формування диференційованих туристичних продуктів [7]. Узагальнена класифікація культурно-пізнавального туризму наведена на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Класифікація культурно-пізнавального туризму

Історичний туризм є одним із ключових різновидів культурно-пізнавального туризму, що ґрунтується на використанні історичної спадщини як основного туристичного ресурсу. У наукових дослідженнях історичний туризм розглядається як форма туристичної діяльності, спрямована на пізнання історичного минулого територій через відвідування пам'яток історії, місць пам'яті, музеїв, археологічних об'єктів та історико-культурних ландшафтів [2].

Методологія історичного туризму формується на основі міждисциплінарного підходу, що поєднує положення історичної науки, культурології, географії туризму, соціології та економіки. Такий підхід

зумовлений необхідністю комплексного осмислення історичних ресурсів, механізмів їх збереження та інтеграції у туристичну діяльність [4].

Базовим методологічним принципом історичного туризму є принцип історичної достовірності, який передбачає використання науково перевірених фактів, автентичних джерел та об'єктивне відтворення історичних подій. Недотримання цього принципу може призвести до спотворення історичної інформації та зниження освітньої цінності туристичного продукту [8].

Важливе місце в методології історичного туризму посідає системний підхід, відповідно до якого історичний туризм розглядається як цілісна система, що включає історичні ресурси, туристичну інфраструктуру, суб'єктів туристичної діяльності та споживачів туристичних послуг. Застосування системного підходу дозволяє виявити взаємозв'язки між елементами туристичної системи та підвищити ефективність управління історико-туристичними об'єктами [14].

Методологічно важливим є також типологічний підхід, який дає змогу класифікувати історичний туризм за різними ознаками: за історичними періодами (античний, середньовічний, новітній), за тематикою (військово-історичний, політичний, сакральний, археологічний), за формою подання історичного матеріалу (екскурсійний, реконструкційний, музейний) [5]. Така класифікація полегшує формування спеціалізованих туристичних маршрутів.

Значну роль у методології історичного туризму відіграє культурно-ландшафтний підхід, який передбачає розгляд історичних об'єктів у взаємозв'язку з природним та урбаністичним середовищем. Історичні ландшафти, міські історичні центри та меморіальні комплекси формують цілісний образ території та підвищують її туристичну привабливість [15].

У межах сучасної методології історичного туризму широко застосовується інтерпретаційний підхід, що передбачає не лише подання фактів, а й пояснення їх значення, причинно-наслідкових зв'язків та історичного контексту. Інтерпретація історичної спадщини сприяє глибокому розумінню минулого та формує стійкий пізнавальний інтерес у туристів [7].

Важливим методологічним аспектом є орієнтація на сталий розвиток, що передбачає збереження історичних ресурсів, обмеження антропогенного навантаження та залучення місцевих громад до туристичної діяльності. Історичний туризм у цьому контексті розглядається не лише як економічна діяльність, а як інструмент охорони та популяризації історичної спадщини [16].

Отже, методологія історичного туризму базується на поєднанні історичної достовірності, системності, типологізації та інтерпретації історичних ресурсів. Її застосування забезпечує формування якісного туристичного продукту, що поєднує пізнавальну, культурну та виховну функції, а також сприяє збереженню історичної спадщини для майбутніх поколінь.

Мистецький туризм є специфічним різновидом культурно-пізнавального туризму, основною метою якого є ознайомлення туристів із творами образотворчого мистецтва, архітектури, музики, театру та інших форм художньої творчості. У наукових дослідженнях мистецький туризм розглядається як форма туристичної діяльності, що поєднує пізнавальні, естетичні та рекреаційні мотиви й сприяє духовному розвитку особистості [8].

Методологія мистецького туризму формується на основі міждисциплінарного підходу, що інтегрує положення мистецтвознавства, культурології, географії туризму, соціології культури та економіки. Такий підхід зумовлений багатогранністю мистецьких явищ і необхідністю комплексного аналізу мистецьких ресурсів у туристичному контексті [4]. Базовим методологічним принципом мистецького туризму є принцип естетичної цінності, відповідно до якого туристичний продукт формується навколо художньої значущості об'єктів мистецтва та їхнього культурного впливу на споживача. Мистецькі об'єкти виступають не лише туристичними атракціями, а й носіями культурних смислів і художніх традицій [14]. Важливе місце у методології мистецького туризму посідає інтерпретаційний підхід, що передбачає пояснення художнього змісту творів мистецтва, стилістичних

особливостей, історичного контексту їх створення та ролі митців у розвитку культури. Саме якісна інтерпретація мистецької спадщини забезпечує глибоке сприйняття культурних об'єктів туристами та підвищує пізнавальну цінність подорожі [7].

Методологічно значущим є також типологічний підхід, який дозволяє класифікувати мистецький туризм за видами мистецтва: образотворчий (живопис, скульптура, графіка), архітектурний, музичний, театральний, кіномистецький, а також за формами організації (відвідування музеїв, галерей, фестивалів, концертів, виставок) [17]. Така класифікація сприяє формуванню спеціалізованих туристичних маршрутів.

У сучасній методології мистецького туризму важливу роль відіграє подієвий підхід, відповідно до якого мистецькі події (бієнале, фестивалі, виставки, прем'єри) розглядаються як ключові туристичні ресурси. Подієвий мистецький туризм стимулює туристичні потоки, сприяє сезонному вирівнюванню попиту та формує позитивний імідж територій [34].

Суттєвим методологічним аспектом є просторово-територіальний підхід, що передбачає аналіз концентрації мистецьких об'єктів у межах певних міст або регіонів. Мистецькі кластери, культурні столиці та історичні міські центри виступають ядрами розвитку мистецького туризму та визначають туристичну спеціалізацію територій [19]. У контексті сучасних викликів особливого значення набуває орієнтація на принципи сталого розвитку, які передбачають збереження мистецької спадщини, обмеження комерціалізації культурних цінностей та залучення місцевих спільнот до культурно-туристичних процесів. Мистецький туризм у цьому аспекті розглядається як інструмент підтримки культурного різноманіття та розвитку креативних індустрій [20].

Отже, методологія мистецького туризму ґрунтується на поєднанні естетичного, інтерпретаційного, типологічного та подієвого підходів. Її застосування забезпечує формування високоякісного туристичного продукту, що сприяє популяризації мистецької спадщини, підвищенню культурного рівня туристів та розвитку культурно-туристичного потенціалу територій.

Таким чином, методологія класифікації культурно-пізнавального туризму ґрунтується на поєднанні кількох взаємодоповнювальних підходів, що дозволяє комплексно охопити різноманіття форм цього виду туристичної діяльності. Використання багатокритеріальної класифікації створює наукове підґрунтя для подальших досліджень, а також сприяє підвищенню ефективності практичної діяльності туристичних підприємств і органів управління туризмом.

Культурно-пізнавальний туризм є багатограним соціокультурним явищем, що охоплює різноманітні форми туристичної діяльності, об'єднані спільною мотивацією пізнання культурної та історичної спадщини. Проведений аналіз свідчить, що єдиної універсальної класифікації культурно-пізнавального туризму не існує, що зумовлено різноманіттям цілей подорожей, характеристик туристичних ресурсів та форм організації туристичної діяльності. Важливим результатом класифікації є виокремлення таких основних різновидів культурно-пізнавального туризму, як історичний, мистецький, релігійний, етнографічний, архітектурний та музейний. Кожен із цих різновидів характеризується специфічними туристичними ресурсами, методами інтерпретації культурної спадщини та особливостями формування туристичного продукту.

Практичне значення класифікації культурно-пізнавального туризму полягає в тому, що вона створює наукове підґрунтя для розробки спеціалізованих туристичних маршрутів, диференціації туристичних послуг та підвищення ефективності управління туристичною діяльністю. Водночас класифікація сприяє глибшому розумінню мотивацій туристів і дозволяє адаптувати туристичні пропозиції до потреб різних цільових аудиторій. Крім того, вона забезпечує можливість формування стратегічних напрямів розвитку галузі та підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Також вона може слугувати основою для розробки освітніх програм і наукових досліджень у сфері туризму.

1.3 Управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму в дестинації

Виїзний культурно-пізнавальний туризм є важливою складовою міжнародного туристичного обміну та відіграє суттєву роль у формуванні міжкультурних зв'язків, розширенні світогляду туристів і розвитку туристичного бізнесу. Управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму в дестинації являє собою цілеспрямований процес планування, організації, координації та контролю туристичної діяльності, спрямованої на ефективне використання культурних ресурсів країни відвідування [4]. У науковій літературі поняття «туристична дестинація» трактується як територія, що володіє сукупністю туристичних ресурсів, інфраструктури, сервісу та управлінських механізмів, які забезпечують задоволення потреб туристів. У контексті виїзного культурно-пізнавального туризму дестинація виступає не лише простором споживання туристичних послуг, а й об'єктом стратегічного управління з боку туристичних організацій та державних інституцій [5].

Методологія управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму ґрунтується на системному та стратегічному підходах. Системний підхід передбачає розгляд туристичної дестинації як цілісного утворення, що включає культурні ресурси, транспортну та туристичну інфраструктуру, людський капітал, інформаційні ресурси та суб'єктів туристичної діяльності [14]. Стратегічний підхід, у свою чергу, орієнтований на довгостроковий розвиток туристичного напрямку з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників.

Одним із ключових елементів управління є планування розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму, що передбачає визначення пріоритетних культурних ресурсів дестинації, цільових ринків, туристичних сегментів і формування конкурентоспроможного туристичного продукту. На цьому етапі важливу роль відіграють маркетингові дослідження попиту, аналіз

туристичних потоків та оцінка привабливості культурних об'єктів [2]. Вагоме значення має координація діяльності суб'єктів туристичного ринку, зокрема туристичних операторів, екскурсійних бюро, закладів культури, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Ефективна взаємодія між цими суб'єктами забезпечує цілісність туристичного продукту, підвищує якість послуг та сприяє формуванню позитивного іміджу DESTINAЦІЇ [8].

Управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму неможливе без маркетингового управління DESTINAЦІЄЮ, яке включає просування культурних маршрутів, формування бренду DESTINAЦІЇ, використання цифрових каналів комунікації та участь у міжнародних туристичних виставках. Особливого значення набувають інструменти цифрового маркетингу, що дозволяють ефективно інформувати потенційних туристів і формувати їхню зацікавленість у культурній спадщині DESTINAЦІЇ [21]. Важливим аспектом управління є забезпечення якості туристичних послуг та відповідності культурно-пізнавальних турів очікуванням споживачів. Це передбачає контроль рівня сервісу, професійну підготовку гідів, дотримання стандартів безпеки та забезпечення достовірності інформації про культурні об'єкти [7]. У сучасних умовах управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму дедалі більше орієнтується на принципи сталого розвитку. Вони передбачають збереження культурної спадщини, мінімізацію негативного впливу туризму на місцеві громади, а також раціональне використання туристичних ресурсів. У цьому контексті культурно-пізнавальний туризм розглядається як інструмент підтримки культурного різноманіття та міжкультурного діалогу [20].

Особливе значення в управлінні розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму має системний підхід, який передбачає розгляд туристичної DESTINAЦІЇ як складної соціально-економічної системи з багатьма взаємопов'язаними елементами. У межах цього підходу культурно-пізнавальний туризм розглядається не ізольовано, а у взаємодії з транспортною інфраструктурою, культурними інституціями, туристичними

підприємствами, інформаційним середовищем та споживачами туристичних послуг. Системний підхід дозволяє враховувати взаємовплив усіх компонентів туристичної системи, зокрема культурних ресурсів дестинації, організаційно-управлінських структур, фінансових і кадрових ресурсів. Порушення функціонування одного з елементів системи негативно відображається на ефективності всієї туристичної діяльності. Саме тому управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму потребує комплексної координації дій між усіма суб'єктами туристичного ринку. У межах системного підходу важливу роль відіграє інтеграція культурної спадщини в туристичний продукт. Культурні об'єкти, музеї, історичні пам'ятки та мистецькі заходи повинні поєднуватися в логічно вибудовані маршрути, які забезпечують цілісне сприйняття культурного простору дестинації. Така інтеграція сприяє підвищенню пізнавальної цінності турів і конкурентоспроможності туристичної пропозиції. Поряд із системним підходом ключове значення має стратегічний підхід, що орієнтований на довгостроковий розвиток виїзного культурно-пізнавального туризму. Стратегічне управління передбачає формування чітких цілей розвитку, визначення пріоритетних напрямів туристичної спеціалізації дестинації, оцінку зовнішніх і внутрішніх чинників впливу, а також прогнозування змін на міжнародному туристичному ринку.

У контексті стратегічного підходу особливу увагу приділяють аналізу конкурентного середовища, туристичного іміджу дестинації та її позиціонуванню на міжнародному ринку культурно-пізнавального туризму. Формування стратегії розвитку передбачає також вибір ефективних інструментів маркетингового просування, розвиток бренду дестинації та впровадження інноваційних форм туристичних продуктів. Стратегічний підхід тісно пов'язаний із принципами сталого розвитку, що передбачають баланс між економічною вигодою, збереженням культурної спадщини та соціальними інтересами місцевих громад. У межах стратегічного управління культурно-пізнавальний туризм розглядається як довготривалий ресурс розвитку, а не як джерело короткострокового прибутку.

Важливою складовою сучасного управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму є орієнтація на концепцію сталого розвитку туристичної дестинації. У межах цієї концепції туризм розглядається не лише як економічна діяльність, а як інструмент збереження культурної спадщини, соціальної стабільності та міжкультурної взаємодії. Сталий розвиток дестинації передбачає гармонійне поєднання туристичного навантаження з можливостями території щодо збереження її культурних ресурсів та історичної автентичності [21]. Одним із ключових принципів сталого розвитку дестинації є збалансоване використання культурно-історичних ресурсів. Надмірна туристична активність може призвести до фізичного зношення об'єктів культурної спадщини, втрати їх символічної цінності та негативного ставлення місцевих громад до туристів. У зв'язку з цим управління виїзним культурно-пізнавальним туризмом повинно передбачати регулювання туристичних потоків, обмеження відвідуваності найбільш вразливих об'єктів і впровадження альтернативних маршрутів з метою зниження антропогенного навантаження на дестинацію. Не менш важливим аспектом сталого розвитку є соціально-культурна інтеграція місцевих громад у туристичні процеси. Залучення населення до організації культурних заходів, екскурсійної діяльності та збереження нематеріальної культурної спадщини сприяє формуванню позитивного ставлення до туризму та підвищенню якості туристичного продукту. У такому контексті виїзний культурно-пізнавальний туризм виступає чинником довготривалого розвитку дестинації, що забезпечує не лише економічні вигоди, а й збереження культурної ідентичності та соціальної стабільності.

Таким чином, системний та стратегічний підходи взаємодоповнюють один одного в управлінні розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму. Системний підхід забезпечує комплексність і узгодженість управлінських рішень, тоді як стратегічний підхід орієнтує туристичну діяльність на довгострокову перспективу, підвищення конкурентоспроможності дестинації та сталий розвиток культурно-

пізнавального туризму в цілому. Узгоджене застосування цих підходів дозволяє формувати ефективні програми розвитку та оптимізувати використання туристичних ресурсів. Це сприяє підвищенню якості туристичних послуг і створенню привабливого іміджу країни на міжнародному ринку. Водночас така інтеграція забезпечує гнучкість у реагуванні на сучасні виклики та тенденції глобального туристичного середовища.

Розділ 2 Аналіз розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму з України в Румунію

2.1 Характеристика діяльності туристичної фірми ТОВ «Партнер Тур Груп» протягом 2022-2024 років

Туристична фірма ТОВ «Партнер Тур Груп» (далі – фірма) представлена на регіональному ринку туристичних послуг міста Хмельницький й спеціалізується на організації культурно-пізнавальних та виїзних турів по Україні та до сусідніх країн. У сучасних умовах децентралізації та зростання значення регіональних туристичних продуктів діяльність локальних турфірм відіграє вирішальну роль у реалізації туристичного потенціалу областей і формуванні привабливих DESTINATIONAL маршрутів.

ТОВ «Партнер Тур Груп» функціонує в юридичній формі товариства з обмеженою відповідальністю з 11.02.2013 року, що дозволяє поєднати гнучкість управління з можливостями для партнерств. Статутний капітал фірми становить 1200 грн, основний вид діяльності: 79.12 Діяльність туристичних операторів. Серед стратегічних цілей керівництвом виокремлюється:

- підвищення якості сервісу;
- диверсифікація продуктового портфеля;
- нарощування частки ринку в сегменті виїзного туризму;
- сталі партнерські зв'язки з постачальниками послуг.

Фірма пропонує комплекс туристичних послуг:

- пакетні автобусні тури вихідного дня і середньої тривалості;
- тематичні тури;
- індивідуальні замовлення;
- супровідні послуги: проживання, трансфер, страхування, супровід гідом-екскурсоводом;
- посередницькі послуги для туроператорів.

Асортимент побудований таким чином, щоб поєднати комерційну привабливість й автентичність DESTИНАЦІЙ. Сегментація споживачів здійснюється за віком, мотивацією поїздки, платоспроможністю і тривалістю туру. Такий підхід дозволяє формувати диференційовані продукти, адаптовані під різні потреби. Управлінські процедури передбачають планування сезонних продуктів, оцінку рентабельності маршрутів, контроль якості екскурсійного супроводу та оперативне врегулювання клієнтських звернень (рисунк 2.1).

Рисунок 2.1 – Організаційно-технологічні процеси

Ключовими процесами у діяльності турфірми є: генерація продукту, формування фінансово-комерційної пропозиції, закупівля необхідних послуг (готелі, харчування, супровід), просування та продаж, виконання туру і зворотний зв'язок/оцінка.

Ефективна робота фірми ґрунтується на мережі надійних партнерів: музеї, національні парки, місцеві громади, готелі та гіді. Партнерство з органами місцевого самоврядування дозволяє отримувати інформаційну й організаційну підтримку при просуванні нових маршрутів та підвищити автентичність програм. Контроль якості включає стандартизацію екскурсійних програм, регулярний моніторинг задоволеності клієнтів і аналіз конфліктів.

Маркетингова стратегія турірни орієнтується на поєднання традиційних і цифрових каналів, основним з яких є сайт. Сайт містить розділи для фотогалереї, відгуків туристів й блогу, що сприяє формуванню іміджу та довіри клієнтів. Однією з сильних сторін є формування тематичних маршрутів (фестивальний туризм, гастротури), які добре конвертуються у сезонні продажі. Підтримка бренду здійснюється через відгуки клієнтів і партнерські корпоративні рекомендації.

Фірма забезпечує транспортну логістику для турів власним транспортом, передбачена організація автобусних перевезень та наявна транспортна ліцензія на внутрішні перевезення пасажирів автобусами.

Аналіз основних показників дозволяє оцінити динаміку доходів, прибутковість, структуру активів і зобов'язань, а також загальний фінансовий стан підприємства (таблиця 2.1). Протягом аналізованого періоду чисельність працівників залишалася незмінною та становила одну особу, що є типовим для малого туристичного бізнесу регіонального рівня.

Таблиця 2.1 – Аналіз фінансових показників діяльності ТОВ «Партнер Тур Груп» протягом 2022-2024 років

Показник	Рік			Абсолютна різниця (+/-)	
	2022	2023	2024	2023-2022	2024-2023
Дохід, грн	850,5	224,9	260,8	-625,6	+35,9
Чистий прибуток (збиток), грн	49,4	-89,2	-106,8	-138,6	-17,6
Активи, грн	161,0	171,8	24,3	+10,8	-147,5
Зобов'язання, грн	0,0	100,1	59,4	+100,1	-40,7
Кількість працівників, осіб	1	1	1	0	0

У 2022 році діяльність підприємства характеризувалася відносно високим рівнем доходу, який становив 850,5 тис. грн. За результатами року було отримано чистий прибуток у розмірі 49,4 тис. грн, що свідчить про рентабельність діяльності в зазначений період. Обсяг активів підприємства

складав 161,0 тис. грн, а зобов'язання були мінімальними, що забезпечувало фінансову стійкість та низький рівень фінансових ризиків.

У 2023 році спостерігається суттєве зниження доходу підприємства до 224,9 тис. грн, що майже у чотири рази менше порівняно з 2022 роком. Фінансовий результат року є від'ємним: чистий збиток становив 89,2 тис. грн. При цьому активи підприємства зросли до 171,8 тис. грн, однак рівень зобов'язань залишався значним 100,1 тис. грн, що негативно впливало на показники фінансової стійкості.

У 2024 році підприємство частково відновило обсяги доходу до 260,8 тис. грн, що свідчить про певну стабілізацію операційної діяльності. Водночас фінансовий результат залишився від'ємним, а чистий збиток зріс до 106,8 тис. грн. Особливої уваги потребує різке скорочення обсягу активів до 24,3 тис. грн при зростанні зобов'язань до 59,4 тис. грн, що свідчить про погіршення платоспроможності.

Туристична фірма надає послуги у трьох основних групах, що демонструє комплексний підхід до формування туристичного продукту від залучення клієнта до завершення подорожі й повторних звернень.:

1. Туристичні продукти – регулярні й спеціальні тури.
2. Супутні сервіси – транспорт, прокат спорядження, бронювання квитків.
3. Підтримка та додаткові сервіси – сертифікати, відгуки, знижки.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що фінансовий стан ТОВ «Партнер Тур Груп» у 2022-2024 роках характеризувався нестабільністю та потребує впровадження заходів з диверсифікації туристичних продуктів та активізації маркетингової діяльності.

Отже, аналіз фінансових результатів підприємства за 2022-2024 роки свідчить про поступове погіршення його економічного стану: від рентабельної діяльності з високим рівнем доходу та мінімальними ризиками у 2022 році до збитковості та втрати фінансової стійкості у 2023-2024 роках. Найбільше скорочення спостерігається за показником доходу у 2023 році (-625,6 тис.

грн), що свідчить про різке зниження обсягів діяльності. Незважаючи на часткове відновлення доходів у 2024 році, зростання збитків, скорочення активів та збільшення зобов'язань вказують на критичне зниження платоспроможності та необхідність термінових заходів щодо оптимізації витрат, підвищення ефективності управління та стабілізації фінансової діяльності.

2.2 Аналіз складових туристичної привабливості Румунії

Географічні умови країни відіграють визначальну роль у формуванні її туристичної спеціалізації, оскільки саме природно-ресурсний потенціал, просторове розміщення та ландшафтна різноманітність визначають можливості розвитку окремих видів туризму. Румунія вирізняється значною різноманітністю природних компонентів, що створює передумови для функціонування багатопрофільного туристичного комплексу, орієнтованого як на внутрішній, так і на міжнародний туристичний попит [22; 23]. Туристична привабливість Румунії формується складовими:

- географічне положення та природно-ландшафтна структура;
- карпатська гірська система та її туристичне значення;
- рівнинні території та культурно-історичні ландшафти;
- чорноморське узбережжя як рекреаційний ресурс;
- дельта Дунаю як унікальний об'єкт екотуризму.

Вплив географії на типи туризму та сезонність в Румунії помірно помірний:

1. Сезонність: гірські регіони мають виражений зимовий сезон (лижний туризм), тоді як узбережжя — літній. Дельта та внутрішні природні парки забезпечують високий попит у весняно-осінній період (міграції птахів, помірний клімат).

2. Локальна інфраструктура: гірські дороги та доступність транспортом визначають привабливість віддалених районів; розвиток маршрутів «Via Transilvanica» стимулює локальний гостьовий бізнес та агротуризм.

3. Обмеження збереження природи: частина територій, а саме дельта, природні парки, має охоронний статус, що обмежує інфраструктурні втручання та потребує балансування розвитку туризму і охорони природи (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Основні природні регіони Румунії та їх туристичні особливості

Природний регіон	Ключові ознаки	Туристичні продукти
Карпати	Гірський рельєф, вершини до 2544 м, ліси, карст	Гірськолижний туризм, походи, велотуризм, спелеотуризм
Трансильванський басейн	Культурні пам'ятки, середньовічні міста	Культурно-історичний туризм, фестивальний туризм
Чорноморське узбережжя	Пляжі, курорти, морський клімат	Пляжний відпочинок, водні види спорту
Дельта Дунаю	Водні болота, висока біорізноманітність	Екотуризм, орнітологічні тури, водні екскурсії

Румунія розташована в південно-східній частині Європи, на перехресті шляхів між Центральною та Східною Європою, Балканським півостровом і Причорноморським регіоном. Країна межує з Україною, Молдовою, Болгарією, Сербією та Угорщиною, а також має вихід до Чорного моря, що зумовлює її транзитну та рекреаційну привабливість [22]. Рекреаційна привабливість — це інтегральна характеристика території чи об'єкта, яка визначає його здатність задовольняти потреби населення у відпочинку, оздоровленні та пізнанні, формуючи мотивацію до відвідування та використання рекреаційних ресурсів. Поняття рекреаційної привабливості трактується як багатовимірна категорія, що поєднує природні, культурні,

соціально-економічні та інфраструктурні чинники. Вона відображає ступінь відповідності території очікуванням і потребам рекреантів, а також рівень її конкурентоспроможності у сфері туризму та відпочинку. Дослідники підкреслюють, що рекреаційна привабливість не є статичною величиною: вона змінюється під впливом сезонності, екологічних умов, розвитку транспортної доступності та маркетингових стратегій регіону.

Змістовно рекреаційна привабливість охоплює як об'єктивні параметри — кліматичні особливості, ландшафтне різноманіття, наявність природних ресурсів, культурних пам'яток чи інфраструктури, — так і суб'єктивні оцінки, що формуються у свідомості потенційних відвідувачів. Саме поєднання цих складових створює комплексне уявлення про територію як місце відпочинку. У сучасних дослідженнях акцент робиться на тому, що привабливість має соціально-економічний вимір, оскільки вона впливає на формування туристичних потоків, розвиток місцевих громад та інвестиційну активність у сфері рекреації.

Природно-ландшафтна структура — це системна організація території, що відображає просторове поєднання природних компонентів та їх взаємодію в межах певного географічного простору. Цей термін використовується для позначення закономірного розташування і взаємозв'язку елементів природного середовища — рельєфу, клімату, ґрунтів, водних ресурсів, рослинності та тваринного світу. Взаємодія цих компонентів формує цілісні ландшафтні комплекси, які мають власну морфологію, функціональну структуру та динаміку розвитку. Природно-ландшафтна структура визначає екологічний баланс території, її ресурсний потенціал та умови для господарського й рекреаційного використання.

Змістовно вона охоплює як вертикальні зв'язки між окремими природними оболонками такими як атмосфера, гідросфера, літосфера, біосфера, так і горизонтальні взаємозалежності між різними типами ландшафтів. Така структура є результатом тривалих геологічних, кліматичних і біологічних процесів, що формують унікальну мозаїку природних систем. У

практиці географічних досліджень природно-ландшафтна структура розглядається як основа для територіального планування, оцінки екологічної стійкості та визначення напрямів раціонального природокористування.

Природно-ландшафтна структура Румунії характеризується чіткою концентричною будовою. Центральну частину країни займає Трансильванський плато-басейн, оточений дугою Карпатських гір, які переходять у рівнинні та низовинні території. Така конфігурація зумовлює значну різноманітність кліматичних умов, ґрунтів, рослинного та тваринного світу, що є важливим чинником формування туристичних ресурсів [23].

Карпатські гори займають близько третини території країни та є ключовим природним елементом туристичної інфраструктури Румунії. Гірський рельєф, значні лісові масиви, наявність мінеральних джерел і карстових форм рельєфу створюють сприятливі умови для розвитку гірськокожного, оздоровчого, пішохідного, велосипедного та спелеологічного туризму [24]. Крім рекреаційної функції, Карпати виконують важливу культурно-ландшафтну роль, оскільки в гірських і передгірських районах збереглися традиційні поселення, етнографічні особливості та історичні пам'ятки. Поєднання природних і культурних ресурсів сприяє формуванню комплексних туристичних продуктів, орієнтованих на сталий розвиток регіонів [25].

Рівнинні та платоподібні території, зокрема Трансильванія та Молдова, характеризуються значною концентрацією історико-культурних об'єктів. Тут розташовані середньовічні міста, замки, фортифікаційні споруди, сакральні комплекси, що становлять основу культурно-пізнавального туризму [26].

Ландшафтна мозаїчність цих регіонів, поєднання природних і антропогенних елементів, а також відносно сприятливі кліматичні умови забезпечують можливість розвитку туризму протягом усього року, зменшуючи вплив сезонності на туристичні потоки.

Наявність виходу до Чорного моря формує важливу складову туристичної спеціалізації Румунії. Прибережні території характеризуються

м'яким морським кліматом, піщаними пляжами та наявністю курортних зон, що сприяє розвитку пляжного й оздоровчого туризму [27]. Разом із тим, туристичне використання узбережжя має виражену сезонність, що обумовлює необхідність диверсифікації туристичних продуктів шляхом розвитку лікувально-оздоровчих, спортивних і ділових форм туризму.

Особливе місце в туристичному потенціалі країни посідає дельта річки Дунай — один із найбільших і найкраще збережених дельтових комплексів Європи. Територія вирізняється високим рівнем біорізноманіття, наявністю рідкісних видів флори і фауни та значною екологічною цінністю [28]. Статус біосферного резервату та об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО зумовлює специфіку туристичного використання дельти, орієнтованого на екологічний, науково-пізнавальний і орнітологічний туризм. Водночас жорсткі природоохоронні обмеження вимагають впровадження принципів сталого туризму та регулювання туристичних потоків [29].

Природоохоронні обмеження виступають ключовим механізмом забезпечення балансу між використанням природних ресурсів та їх збереженням, і саме тому вони безпосередньо зумовлюють необхідність впровадження принципів сталого туризму. Туристична активність має бути організована так, аби мінімізувати антропогенний вплив на екосистеми, зберігати біорізноманіття та підтримувати екологічну рівновагу.

Впровадження принципів сталого туризму в таких умовах передбачає орієнтацію на маломасштабні, екологічно дружні практики: розвиток екотуризму, орнітологічних маршрутів, освітніх програм, які формують екологічну свідомість відвідувачів. Крім того, природоохоронні обмеження вимагають застосування інструментів регулювання туристичних потоків — квотування кількості відвідувачів, запровадження системи попереднього бронювання, зонування територій за рівнем доступності, а також створення інфраструктури, що спрямовує рух туристів у межах дозволених маршрутів.

Таким чином, географічні особливості Румунії формують різноманітну та просторово збалансовану основу для розвитку туристичної діяльності.

Поєднання гірських, рівнинних, прибережних і водно-болотних ландшафтів з багатою культурно-історичною спадщиною забезпечує можливість розвитку широкого спектра видів туризму. Раціональне використання природних ресурсів у поєднанні з принципами сталого розвитку є ключовою умовою збереження туристичної привабливості країни в довгостроковій перспективі. Рекреаційна привабливість є системною характеристикою, яка визначає потенціал території у сфері рекреаційної діяльності та туризму. Вона виступає ключовим чинником у стратегічному плануванні розвитку регіонів, оскільки саме від рівня привабливості залежить інтенсивність використання ресурсів, ефективність туристичної інфраструктури та стійкість соціально-економічних процесів у довгостроковій перспективі. Природно-ландшафтна структура виступає ключовою категорією фізичної географії, яка дозволяє пояснити закономірності просторової організації природи та її вплив на соціально-економічний розвиток, включно з туризмом, рекреацією та охороною довкілля.

2.3 Аналіз тенденцій культурно-пізнавального туризму в Румунії

У 2022-2024 роках туризм у Румунії характеризувався поступовим відновленням після пандемії COVID-19, зростанням внутрішніх і міжнародних потоків, а також диверсифікацією туристичних продуктів.

Основні тенденції розвитку туризму у 2022 році: після пандемічного спаду відбулося відновлення туристичних прибуттів. За даними національної статистики, кількість відвідувачів перевищила 12 млн, що означало повернення до докризових показників. Активно розвивався внутрішній туризм, особливо у гірських та культурно-історичних регіонах [30].

Основні тенденції розвитку туризму у 2022 році: туристичні прибуття зросли до приблизно 13,6 млн, а кількість ночівель перевищила 29 млн [30]. Це було пов'язано з розширенням інфраструктури, популяризацією маршрутів

на кшталт Via Transilvanica, а також зростанням інтересу до екотуризму в Дельті Дунаю. Важливим чинником стало поєднання культурних і природних ресурсів, що дозволило зменшити сезонність.

Основні тенденції розвитку туризму у 2022 році: кількість туристів досягла близько 14,3 млн, а ночівель — понад 30 млн [30]. Спостерігалось зростання сегменту короткострокової оренди житла у готельному форматі, підвищення цін на проживання через інфляційні процеси та податкові зміни. Водночас розвивався діловий туризм у містах, що було зумовлено геополітичним контекстом та виборчими кампаніями. Федерація готельної індустрії прогнозувала стабільність бізнесу з тенденцією до помірною зростання (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Тенденції розвитку туризму в Румунії у 2022-2024 роках

Показник	Рік			Тенденція
	2022	2023	2024	
Кількість туристичних прибуттів, млн осіб	12,0	13,6	14,3	Стабільне зростання
У т.ч. іноземні туристи, млн осіб	2,6	3,1	3,4	Відновлення міжнародного туризму
Внутрішні туристи, млн осіб	9,4	10,5	10,9	Домінування внутрішнього туризму
Кількість ночівель, млн	25,0	29,2	30,2	Поступове зростання
Середня тривалість перебування, днів	2,1	2,2	2,2	Незначні зміни
Доходи від туризму, млрд євро	4,2	4,9	5,3	Позитивна динаміка
Частка туризму у ВВП, %	4,1	4,5	4,7	Зростання ролі галузі
Найбільш популярні види туризму	внутрішній, культурний	культурний, міський	екотуризм, гірський	Диверсифікація
Сезонність попиту	висока	середня	середня	Зменшення сезонних коливань

Період 2022-2024 років характеризується поступовим відновленням туристичної галузі після кризових явищ, спричинених пандемією COVID-19 та загальною нестабільністю міжнародних туристичних потоків. Саме у цей період спостерігається зростання кількості туристичних прибуттів, активізація внутрішнього туризму та відновлення інтересу іноземних туристів до Румунії як туристичної дестинації.

У 2022 році туристична діяльність у Румунії перебувала на етапі адаптації до нових умов функціонування. Кількість туристичних прибуттів становила близько 11,3 млн осіб, що свідчило про суттєве зростання порівняно з попереднім роком. Основну частку туристичного потоку формували внутрішні туристи, які обирали короткострокові подорожі в межах країни.

У 2023 році туристичний сектор Румунії продемонстрував стійкі темпи зростання. Кількість туристів зросла до 13,65 млн осіб, що було зумовлено відновленням транспортного сполучення, активною маркетинговою політикою та підвищенням довіри споживачів до туристичних послуг. Значну роль відіграло розширення туристичних пропозицій у сегменті культурно-пізнавального та міського туризму.

У 2024 році розвиток туризму в Румунії набув ознак стабілізації. Загальна кількість туристичних прибуттів перевищила 14 млн осіб, а кількість ночівель у засобах розміщення досягла понад 30 млн. Це свідчить про зростання середньої тривалості перебування туристів та підвищення економічної ефективності туристичної галузі.

Важливою тенденцією аналізованого періоду є домінування внутрішнього туризму. Частка внутрішніх туристів у загальній структурі туристичних потоків у 2022–2024 роках становила понад 80%. Така ситуація пояснюється зростанням внутрішньої мобільності населення, розвитком регіональної туристичної інфраструктури та популяризацією національних туристичних маршрутів.

Виїзний туризм також демонстрував позитивну динаміку. Основними країнами походження іноземних туристів були сусідні держави, зокрема

Україна, Молдова, Болгарія та Угорщина. Значний інтерес іноземних туристів зосереджувався на культурно-історичних регіонах Трансильванії, Буковини та великих містах Бухаресті, Брашові, Клуж-Напоці.

Економічний внесок туризму у ВВП Румунії у 2022-2024 роках поступово зростає. Туристична галузь забезпечувала зайнятість населення, розвиток малого та середнього бізнесу, а також стимулювала інвестиції у транспортну та готельну інфраструктуру. Особливу роль відіграв розвиток приватного сектору та міжнародних туристичних проєктів.

Водночас розвиток туризму в Румунії супроводжувався низкою проблем, серед яких сезонність попиту, нерівномірний територіальний розвиток туристичної інфраструктури та обмеженість інвестицій у сільських регіонах. Вирішення цих проблем потребує впровадження комплексної державної політики та залучення міжнародного досвіду.

Перспективи розвитку туризму в Румунії пов'язані з подальшою диверсифікацією туристичних продуктів, розвитком культурно-пізнавального, екологічного та подієвого туризму, а також впровадженням принципів сталого розвитку. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність країни на міжнародному туристичному ринку та забезпечити довгострокове зростання галузі. Українські туристи традиційно становлять помітну частку туристичних потоків до країн Центральної та Південно-Східної Європи. У 2022-2024 роках характер туристичних поїздок громадян України до Румунії зазнав суттєвих змін під впливом геополітичних чинників, трансформації мобільності населення та адаптації туристичної інфраструктури приймаючої країни. Водночас Румунія стала важливим напрямом не лише транзитного, але й рекреаційного та культурно-пізнавального туризму для українських громадян.

У 2022 році туристичні поїздки громадян України до Румунії характеризувалися переважно вимушеним і короткостроковим характером, що було пов'язано з воєнними подіями та масовими переміщеннями населення. У цей період значна частина перетинів кордону не мала класичної туристичної мети, однак частина українських відвідувачів користувалася послугами

розміщення, транспорту та культурної інфраструктури, що формально включало їх до статистики туристичних прибуттів [30].

У 2023 році спостерігалось поступове відновлення саме туристичних поїздок з України до Румунії. Зросла частка короткострокових рекреаційних і культурно-пізнавальних подорожей, особливо до прикордонних регіонів, Трансильванії та курортних зон. У 2024 році ця тенденція набула більш стабільного характеру, що свідчить про адаптацію туристичного попиту та відновлення довіри до закордонних подорожей [30].

Таблиця 2.4 – Тенденції перебування українських туристів у Румунії у 2022-2024 роках

Показник	Рік			Тенденція
	2022	2023	2024	
Кількість прибуттів українських туристів, тис. осіб	380	520	610	Стабільне зростання
Частка українців у загальному потоці іноземних туристів, %	14,6	16,8	17,9	Збільшення
Кількість ночівель, тис.	610	940	1120	Зростання
Середня тривалість перебування, днів	1,6	1,8	1,8	Незначне зростання
Основні регіони відвідування	прикордонні	Трансильванія	курортні та культурні	Розширення географії

Протягом 2022-2024 років структура туристичних поїздок українців до Румунії була неоднорідною. Основними мотивами відвідування залишалися:

- короткостроковий відпочинок та екскурсійні поїздки;
- культурно-пізнавальний туризм (історичні міста, замки Трансильванії);
- оздоровчі та рекреаційні подорожі;
- транзитні зупинки з використанням туристичної інфраструктури.

Географічна близькість, наявність спільного кордону та відносна цінова доступність туристичних послуг сприяли зростанню популярності Румунії серед українських туристів, особливо у форматі коротких поїздок вихідного

дня. Зростання кількості українських туристів позитивно вплинуло на розвиток малого та середнього бізнесу в туристичних регіонах Румунії, зокрема в готельному господарстві, сфері харчування та екскурсійних послуг. Українські туристи формують попит на доступні за ціною туристичні продукти, що стимулює розвиток бюджетних форматів розміщення та коротких турів. Водночас збільшення туристичних потоків зумовлює необхідність удосконалення прикордонної інфраструктури та адаптації сервісів до мовних і культурних особливостей відвідувачів з України.

Отже, туризм у Румунії у 2022-2024 роках пройшов етап відновлення та стабілізації, з акцентом на внутрішні подорожі, розвиток екологічних і культурних напрямів, а також розширення міського та ділового туризму. Водночас ключовими викликами залишалися сезонність, інфляційний тиск та необхідність впровадження принципів сталого розвитку для збереження природних ресурсів. У 2022-2024 роках динаміка туристичних поїздок українських громадян до Румунії пройшла етап від вимушеної мобільності до поступового відновлення повноцінного туристичного попиту. У 2023-2024 роках українські туристи стали важливим сегментом іноземного туристичного ринку Румунії, що підтверджується зростанням кількості прибуттів, ночівель і розширенням географії подорожей. Подальший розвиток цього напрямку залежить від стабільності регіону, транспортної доступності та здатності туристичної інфраструктури адаптуватися до потреб українських споживачів.

Розділ 3 Покращення розвитку виїзного культурно-пізнавального туризму в Румунію на засадах транскордонного співробітництва

3.1 Обґрунтування впливу культурно-пізнавального туризму на транскордонне співробітництво

Сучасний етап формування регіональної політики України, зокрема в межах Карпатського макрорегіону, актуалізує потребу у розвитку ефективних моделей транскордонної взаємодії. Особливої ваги набуває співпраця у сфері туризму, яка виступає інструментом економічного зростання, соціальної стабілізації та інтеграції прикордонних територій у європейський простір. Транскордонні регіони володіють значним потенціалом для створення конкурентоспроможного туристичного продукту завдяки поєднанню природних ресурсів, історико-культурної спадщини та спільних традицій.

Європейська практика демонструє, що використання інноваційних форм співробітництва, зокрема транскордонних кластерів, партнерств та проєктів, сприяє активному залученню органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадського сектору до розвитку туристичної діяльності. Для прикордонних регіонів України та Румунії така взаємодія відкриває нові можливості мобілізації ресурсів і підвищення рівня життя населення.

З початку 1990-х років Україна поступово інтегрується у систему європейського транскордонного співробітництва. Цей процес супроводжується формуванням спільних економічних і туристичних ініціатив, зростанням мобільності населення та активізацією міжрегіональних контактів. У сфері туризму транскордонна взаємодія дозволяє ефективніше використовувати рекреаційний потенціал суміжних територій, розвивати нові маршрути та бренди.

Транскордонне співробітництво розглядається як багатогалузева форма міжнародної діяльності на регіональному рівні, що охоплює економічні, культурні, екологічні та освітні аспекти. Наявність державного кордону

зумовлює специфічні умови такої взаємодії, зокрема необхідність розвитку прикордонної інфраструктури, узгодження природоохоронних заходів та інтенсифікації міжлюдських контактів. Туризм у цьому контексті виступає одним із найбільш динамічних напрямів співпраці.

Українсько-румунський транскордонний регіон охоплює території Закарпатської, Івано-Франківської, Чернівецької та Одеської областей України, а також низку повітів Румунії. Спільні історичні події, етнокультурна спадщина та природні умови формують підґрунтя для розвитку спільного туристичного простору. Значну роль відіграє наявність національних меншин по обидва боки кордону, що сприяє збереженню культурних зв'язків і розвитку етнотуризму.

Закарпатський сегмент українсько-румунського прикордоння характеризується поєднанням гірського рельєфу Карпат, річкових долин і сільських ландшафтів. Подібні природно-географічні умови спостерігаються і в повітах Марамуреш та Сату-Маре в Румунії. Це створює сприятливі умови для розвитку різних видів туризму, зокрема пізнавального, екологічного, оздоровчого, гірськолижного та активного.

Марамуреш є одним із найбільш автентичних регіонів Румунських Карпат, відомим збереженими традиціями, дерев'яною сакральною архітектурою та унікальними культурними ландшафтами. Значна частина туристичних об'єктів регіону пов'язана з історичними містами, музеями, етнографічними комплексами та пам'ятками, включеними до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Окрему туристичну привабливість становлять гірськолижні курорти та об'єкти сільського туризму.

Сату-Маре, розташований у північно-західній частині Румунії, вирізняється багатою історичною спадщиною та мультикультурним складом населення. Місто та навколишні населені пункти зберігають численні архітектурні пам'ятки, музеї та культурні об'єкти, що становлять інтерес для туристів. Історичні та родинні зв'язки з Закарпаттям сприяють розвитку партнерських відносин і спільних туристичних ініціатив.

Прикордонні райони Закарпаття також характеризуються високою концентрацією природних і культурних ресурсів. Замки, сакральні споруди, музеї, гірські ландшафти та традиційні ремесла формують основу для розвитку транскордонних туристичних маршрутів. Перспективним напрямом є створення спільних етно- та екотуристичних проєктів, що поєднують українські та румунські території.

Загалом транскордонні території України та Румунії мають значний потенціал для сталого розвитку туризму. Ефективна координація дій органів влади, бізнесу та громадських організацій, розвиток інфраструктури, спільний маркетинг і залучення міжнародних грантових ресурсів можуть сприяти формуванню конкурентоспроможного туристичного простору та посиленню соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів

Транскордонне співробітництво є важливим інструментом регіонального розвитку, що сприяє інтеграції прикордонних і неприкордонних територій у ширші економічні, соціальні та культурні простори. Для регіонів України, які не мають безпосереднього виходу до державного кордону, транскордонна взаємодія набуває опосередкованого, проте не менш значущого характеру. Хмельницька область, розташована в центральній-західній частині країни, активно долучається до транскордонних процесів через участь у міжрегіональних ініціативах, міжнародних програмах співпраці, єврорегіональних структурах та партнерських проєктах з регіонами країн Європейського Союзу.

Хмельницька область не є прикордонною в географічному розумінні, однак завдяки вигідному транспортно-географічному положенню вона виступає важливою ланкою між прикордонними областями Західної України та внутрішніми регіонами держави. Це зумовлює участь області у транскордонному співробітництві переважно через мережеві та програмні механізми, а не через безпосередню прикордонну взаємодію.

Основними формами транскордонного співробітництва регіону є міжрегіональні угоди, участь у міжнародних проєктах технічної допомоги,

співпраця органів місцевого самоврядування з іноземними партнерами, а також взаємодія у сфері економіки, культури, освіти та туризму. Така модель дозволяє Хмельницькій області інтегруватися у європейські процеси розвитку, залучати інвестиції та обмінюватися управлінським досвідом.

Одним із ключових напрямів транскордонної взаємодії Хмельницької області є участь у діяльності єврорегіональних структур та партнерських мереж. Через співпрацю з прикордонними областями України регіон залучається до ширших міжнародних ініціатив, що охоплюють території Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії.

Міжрегіональні угоди про співпрацю укладаються з адміністративно-територіальними одиницями країн Європейського Союзу та спрямовані на розвиток економічних зв'язків, підтримку малого і середнього бізнесу, обмін досвідом у сфері місцевого самоврядування. Такі угоди створюють правову основу для реалізації спільних проєктів у різних сферах, включаючи інфраструктуру, екологію та туризм.

Економічний вимір транскордонного співробітництва Хмельницької області полягає у формуванні партнерських відносин між підприємствами регіону та іноземними контрагентами. Особливу роль відіграють спільні бізнес-форуми, інвестиційні презентації та ярмарки, що дозволяють налагоджувати прямі контакти між суб'єктами господарювання.

Інвестиційна привабливість регіону посилюється завдяки участі у міжнародних програмах розвитку, які передбачають фінансування проєктів з модернізації виробництва, енергоефективності та розвитку інфраструктури. Участь у таких програмах сприяє впровадженню європейських стандартів управління та підвищенню конкурентоспроможності регіональної економіки. Важливою складовою транскордонного співробітництва Хмельницької області є культурно-гуманітарна сфера. Спільні культурні проєкти, фестивалі, обміни творчими колективами та розроблені нові тури сприяють формуванню позитивного іміджу регіону на міжнародному рівні та зміцненню міжкультурного діалогу (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Основні напрями та форми транскордонного співробітництва Хмельницької області

Напрямок співробітництва	Основні форми реалізації	Зміст та характеристика	Значення для регіону
Міжрегіональне співробітництво	Угоди про партнерство, меморандуми	Взаємодія з регіонами країн ЄС через спільні ініціативи та програми	Інтеграція у європейський простір, обмін досвідом
Єврорегіональні ініціативи	Участь у єврорегіональних структурах	Залучення до транскордонних проєктів через сусідні прикордонні області	Розширення міжнародних контактів
Економічне співробітництво	Бізнес-форуми, інвестиційні проєкти	Партнерство між підприємствами, залучення інвестицій	Підвищення конкурентоспроможності економіки
Культурно-гуманітарна співпраця	Фестивалі, культурні обміни	Спільні культурні заходи, мистецькі проєкти	Формування позитивного іміджу регіону
Освітньо-наукова взаємодія	Академічна мобільність, спільні дослідження	Участь закладів освіти у міжнародних програмах	Підвищення якості освіти та науки
Туристичне співробітництво	Спільні маршрути, туристичні проєкти	Розвиток культурно-пізнавального та подієвого туризму	Зростання туристичних потоків
Інституційна взаємодія	Проектні офіси, робочі групи	Координація міжнародних ініціатив органами влади	Підвищення ефективності управління

Особливе значення мають освітні та наукові обміни, участь закладів вищої освіти області у міжнародних програмах академічної мобільності, а також спільні науково-дослідні ініціативи. Такі форми співпраці сприяють підвищенню якості освіти, інтеграції наукових установ регіону у європейський

освітній простір та підготовці фахівців, здатних працювати в умовах міжнародної кооперації.

Туризм є одним із перспективних напрямів транскордонної співпраці Хмельницької області. Незважаючи на відсутність прямого кордону з іншими державами, регіон активно залучається до формування спільних туристичних маршрутів, які поєднують культурно-історичні та природні об'єкти кількох регіонів України та країн-сусідів.

Розвиток культурно-пізнавального та культурно-пізнавального туризму здійснюється через участь у міжнародних туристичних проєктах, створення спільних інформаційних продуктів і просування регіону на міжнародних туристичних виставках. Такі ініціативи сприяють зростанню туристичних потоків, розвитку туристичної інфраструктури та підтримці місцевого підприємництва.

Координація транскордонного співробітництва в області здійснюється за участю органів місцевого самоврядування, обласної влади, громадських організацій та бізнес-структур. Інституційна взаємодія забезпечує узгодженість дій, ефективне використання фінансових ресурсів і сталу реалізацію спільних проєктів. Значну роль відіграють проєктні офіси та спеціалізовані структурні підрозділи, які займаються підготовкою заявок, пошуком партнерів і супроводом міжнародних ініціатив. Такий підхід дозволяє систематизувати транскордонну діяльність та підвищити її результативність.

У сучасних умовах європейської інтеграції України транскордонне співробітництво розглядається як важливий чинник соціально-економічного розвитку регіонів. Значну роль у цьому процесі відіграють суб'єкти туристичної діяльності, які виступають не лише постачальниками туристичних послуг, а й активними учасниками міжрегіональної та міжкультурної взаємодії. Туристичні підприємства здатні формувати сталі канали співпраці між регіонами різних держав, сприяти розвитку контактів між громадами та популяризувати культурну спадщину. У цьому контексті

особливого значення набуває розробка нових культурно-пізнавальних турів, орієнтованих на поглиблення транскордонних зв'язків між Хмельницькою областю та Румунією.

Культурно-пізнавальний туризм є одним із найбільш ефективних інструментів транскордонної взаємодії, оскільки поєднує економічні, соціальні та гуманітарні аспекти співпраці. Через організовані туристичні поїздки відбувається безпосередній контакт між представниками різних країн, формується взаємне розуміння культурних цінностей та історичних особливостей. Для Хмельницької області, яка не має прямого кордону з Румунією, культурно-пізнавальні тури виступають опосередкованим, але дієвим механізмом включення регіону до транскордонного простору.

Розробка нового туристичного продукту, орієнтованого на відвідування культурно-історичних центрів Румунії, дозволяє залучати мешканців Хмельницької області до міжнародних туристичних потоків і водночас сприяє популяризації українських регіонів серед румунських партнерів. Таким чином, туризм перетворюється на практичний інструмент транскордонного співробітництва.

Туристична фірма, розробляючи культурно-пізнавальний тур до Румунії, виступає посередником між регіональними суб'єктами двох держав. У процесі створення туристичного маршруту налагоджуються контакти з іноземними туроператорами, готельними підприємствами, екскурсійними бюро, закладами культури та місцевими громадами. Це сприяє формуванню стійких партнерських відносин, які з часом можуть трансформуватися у ширші форми співробітництва. Для Хмельницької області така діяльність туристичної фірми має стратегічне значення, оскільки створює передумови для включення регіону до міжнародних туристичних мереж. Регулярна організація турів стимулює обмін інформацією, досвідом та управлінськими практиками між українськими й румунськими партнерами, що позитивно впливає на розвиток транскордонних ініціатив.

Запровадження нового культурно-пізнавального туру має безпосередній економічний ефект, пов'язаний із зростанням туристичних потоків, доходів підприємства та суміжних галузей. Водночас опосередкований ефект проявляється у розширенні можливостей для малого і середнього бізнесу, зайнятого у сфері транспорту, харчування, екскурсійного обслуговування та торгівлі. Соціальний ефект полягає у підвищенні рівня міжкультурної комунікації та формуванні позитивного іміджу регіону. Участь мешканців Хмельницької області в організованих турах до Румунії сприяє зростанню відкритості суспільства, розвитку толерантності та зацікавленості у європейських цінностях. Це, у свою чергу, створює сприятливе середовище для поглиблення транскордонного співробітництва на рівні громад.

Окрім зазначених аспектів, участь мешканців Хмельницької області в організованих турах до Румунії сприяє також розширенню економічних і культурних контактів між регіонами. Туристичні поїздки стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу, пов'язаного з транспортними, готельними та сервісними послугами, що підвищує рівень зайнятості та доходів місцевого населення. Водночас вони формують нові можливості для освітніх і наукових обмінів, адже міжкультурна взаємодія часто переростає у співпрацю між університетами, культурними інституціями та громадськими організаціями.

Соціальний ефект проявляється також у зміцненні локальної ідентичності: мешканці, беручи участь у міжнародних турах, починають більше цінувати власні культурні традиції, прагнуть їх презентувати іноземним гостям і водночас переймають позитивні практики сусідніх країн. Це сприяє формуванню нових моделей поведінки, орієнтованих на європейські стандарти якості життя, сервісу та комунікації. Крім того, такі поїздки посилюють соціальну згуртованість, адже спільний досвід подорожей створює нові соціальні зв'язки, розширює коло спілкування та підвищує рівень довіри між людьми. У довгостроковій перспективі це сприяє розвитку громадянського суспільства, активізації локальних ініціатив і формуванню

позитивного іміджу регіону як відкритого, сучасного та інтегрованого у європейський простір.

Культурно-пізнавальний туризм сприяє збереженню та популяризації спільної історико-культурної спадщини. Розробляючи маршрути, що охоплюють замки, історичні міста, музеї та об'єкти сакральної архітектури Румунії, туристична фірма формує у туристів цілісне уявлення про культурне різноманіття регіону. У перспективі це може стати основою для реалізації спільних культурних проєктів, фестивалів та освітніх програм. Крім того, участь у таких турах сприяє розвитку неформальних контактів між представниками творчих спільнот, освітніх установ і громадських організацій, що посилює гуманітарний вимір транскордонного співробітництва.

3.2 Розробка культурно-пізнавального туру в Румунію як складової міжкультурної співпраці

В умовах обмеженої мобільності та трансформації туристичного ринку після 2022 року зростає роль автобусних виїзних турів до країн Центральної та Південно-Східної Європи. Культурно-пізнавальні тури набувають особливої актуальності, оскільки поєднують пізнання історико-культурної спадщини з доступною вартістю подорожі. Румунія є перспективним напрямом для українських туристів завдяки географічній близькості, спільним історичним зв'язкам та наявності значної кількості об'єктів культурної спадщини.

Для туристів з Хмельницького Румунія виступає логістично зручним напрямом, оскільки маршрут не потребує складних транзитів, а тривалість переїзду є прийнятною для організованих турів тривалістю 4-6 днів. Це створює передумови для формування стабільного попиту на автобусні культурно-пізнавальні тури.

Переваги культурно-пізнавального напрямку «Хмельницький – Румунія» показані у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Переваги культурно-пізнавального напрямку «Хмельницький – Румунія»

Критерій	Характеристика	Значення для туру
Географічна доступність	Відстань до ключових міст до 600–700 км	Скорочення часу в дорозі
Культурна спадщина	Замки, старі міста, монастирі	Висока пізнавальна цінність
Цінова привабливість	Помірні витрати на проживання	Доступність для масового туриста

Запропонований тур «Хмельницький – Румунія» передбачає автобусний маршрут через західні області України з перетином українсько-румунського кордону та відвідуванням ключових туристичних центрів Румунії. До програми туру доцільно включити міста Брашов, Сігішоара, Сібіу та Бухарест, які є осередками культурної спадщини. Характеристика маршруту та програми культурно-пізнавального туру показана у таблиці 3.3.

Таблиця 3.2 – Орієнтовна програма туру

День	Маршрут	Програма
1	Хмельницький – кордон	Переїзд, інформаційний супровід
2	Брашов	Огляд міста, замок Бран. Під час культурно-пізнавального туру в Брашові варто розпочати знайомство з історичним центром міста. Торговельна площа (Консульська площа) є серцем середньовічного Брашова, де збереглися готичні та барокові фасади, а атмосфера старовинних вулиць створює відчуття

2	Брашов	<p>подорожі у часі. Поруч розташовані Closius–Hiemesch–Giesel houses та Old Center, які демонструють архітектурну спадщину різних епох. Важливою частиною маршруту є Stairs to the Citadel, що ведуть до укріплень, з яких відкривається панорама міста та Карпат.</p> <p>У вільний час.</p> <p>Для глибшого занурення у культурну спадщину можна відвідати Casa, XVIII та Historic House XIX, які відображають розвиток міської архітектури у XVIII–XIX століттях. Casa Balasa Brancoveanu є прикладом традиційної румунської архітектури, що поєднує місцеві та європейські стилістичні впливи. Навіть сучасні райони, як Tractorul, мають туристичну цінність, адже демонструють індустриальну історію міста. Таким чином, Брашов пропонує багатий спектр культурних пам'яток — від середньовічних площ і фортець до житлових будинків різних епох, що робить його одним із найцікавіших центрів культурно-пізнавального туризму в Румунії.</p>
3	Сігішоара – Сібіу	Експерсії історичними центрами
4	Бухарест	<p>Оглядова екскурсія історичним центром та Палацом Парламенту, найбільшим цивільним будинком у світі з адміністративною функцією. Крім того, він вважається найважчою будівлею у світі, вага якої оцінюється у понад 4 млн тон</p>
5	Повернення	Переїзд до України

У Сібіу культурно-пізнавальний тур відкриває багатий спектр пам'яток, що поєднують середньовічну спадщину та сучасні музейні комплекси. Варто розпочати з Вежі Ради, яка є символом міста та пропонує панорамний огляд на старий центр. Цікавою архітектурною особливістю є House with eyes, будинки з характерними «очима» на дахах, що створюють унікальний образ міста. Не менш відомий об'єкт — Лежачий міст (міст брехунів), оповитий легендами та пов'язаний із середньовічною історією Сібіу. Для тих, хто цікавиться природничими науками, варто відвідати Natural History Museum, де представлені експозиції мінералів, археологічних знахідок та навіть сад динозаврів.

Історичний пласт міста можна відчутти у музеї «Altemberger House» History Museum, що демонструє розвиток регіону від середньовіччя до сучасності. Унікальним є «Astra» National Museum Complex, найбільший етнографічний музей Румунії, який знайомить із традиційною культурою та побутом. Атмосферним місцем для прогулянки стане Прохід сходинок або Пасаж сходинок — старовинний архітектурний ансамбль, що з'єднує різні рівні міста. Нарешті, Harquebusiers Tower є частиною оборонних укріплень, які нагадують про стратегічне значення Сібіу в минулому. Усі ці пам'ятки створюють цілісне уявлення про місто як культурний центр Трансильванії, де поєднуються історія, архітектура та музейна спадщина.

Цільовою аудиторією туру є туристи віком 25-60 років, зацікавлені у пізнавальних подорожах, організовані групи, освітні колективи та туристи середнього цінового сегмента. Тур позиціонується як доступний культурно-освітній продукт з оптимальним співвідношенням ціни та якості.

Економічна ефективність туру визначається співвідношенням витрат та очікуваних доходів. Основними статтями витрат є транспорт, проживання, екскурсійне обслуговування та організаційні витрати. Рівень прибутковості залежить від оптимізації цих витрат та раціонального використання ресурсів, а ефективність визначається здатністю туру забезпечити конкурентну ціну. Економічне обґрунтування реалізації туру показано у таблиці 3.4.

Таблиця 3.3 – Орієнтовні витрати на одного туриста

Стаття витрат	Сума, грн
Транспортні витрати	3500
Проживання	3000
Експерсії	2000
Організаційні витрати	1000

За середньої ціни туру 12000 грн та завантаження групи у 40 осіб валовий дохід становить 480 тис. грн. Орієнтовний прибуток забезпечує рентабельність туру на рівні 20-25 %.

SWOT-аналіз культурно-пізнавального туру «Хмельницький – Брашов – Сігішоара – Сібіу – Бухарест» здійснено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.4 – SWOT-аналіз проєкту культурно-пізнавального туру «Хмельницький – Брашов – Сігішоара – Сібіу – Бухарест»

Сильні сторони	Слабкі сторони
Насичена культурна програма, доступна ціна	Залежність від проходження кордону
Регіональна експертиза; вузька ніша (культурно-пізнавальний туризм); гнучкість у формуванні продукту; партнерська мережа.	Обмежені фінансові ресурси; сезонна залежність; обмежена цифрова інфраструктура
Можливості	Загрози
Зростання попиту на пізнавальні тури	Нестабільна безпекова ситуація
Розвиток виїзного туризму до прикордонної країни, розвиток онлайн-продажів	Політико-економічна нестабільність; коливання цін на пальне; посилення конкуренції з боку інших туристичних фірм з Хмельницького

Реалізація туру передбачає використання цифрових каналів просування, соціальних мереж, туристичних платформ та прямих продажів через офіс підприємства. Поєднання онлайн- і офлайн-каналів дозволяє забезпечити стабільне завантаження турів.

Розробка та впровадження культурно-пізнавального туру «Хмельницький – Брашов – Сігішоара – Сібіу – Бухарест» є економічно доцільною та відповідає сучасним тенденціям розвитку виїзного туризму. Реалізація проєкту сприятиме диверсифікації туристичних продуктів ТОВ «Партнер Тур Груп» та підвищенню його конкурентоспроможності у майбутньому завдяки:

1. Диверсифікації продукту – розробка коротких weekend-турів, тематичних, гастрономічних, екологічних, маршрутів на основі запропонованого туру.

2. Інвестиції в цифровізацію – CRM, мобільний додаток, інтегровані системи бронювання, SEO та таргетинг.

3. Розвиток партнерств – формальні угоди з локальними громадами, музейними установами і закордонними операторами для забезпечення сталості маршрутів.

4. Управління сезонністю – створення спеціальних продуктів поза сезоном, робота з корпоративним сегментом.

5. Сталий розвиток – впровадження політик регулювання потоку туристів, екологічно-чутливі маршрути, участь громад у формуванні туристичного продукту.

Таким чином, культурно-пізнавальний тур у Сібіу поєднує знайомство з архітектурними пам'ятками, музеями та атмосферними історичними кварталами. Це місто дозволяє побачити унікальне поєднання трансильванської спадщини та сучасної музейної інфраструктури, що робить його одним із найважливіших центрів культурного туризму Румунії. Особливу атмосферу у Бухаресті створюють численні православні храми, серед яких виділяється Ставропольський монастир. Поєднання монументальної

архітектури, музейних експозицій та живої атмосфери історичного центру робить Бухарест важливим пунктом культурно-пізнавального туризму, який доповнює враження від трансильванських міст і дозволяє побачити сучасну столицю у всій її багатогранності.

Таблиця 3.6 – Рекомендовані пропозиції щодо розвитку виїзного туризму в Румунію для ТОВ «Партнер Тур Груп»

№ з/п	Пропозиція	Назва заходу	Зміст заходу	Очікуваний результат
1.	Розробка нового культурно-пізнавального туру в Румунію	Культурно-пізнавальний тур з Хмельницького у Румунію	Формування автобусного туру з відвідуванням культурно-історичних центрів Румунії: Брашов, Сігішоара, Сібіу, Бухарест	Диверсифікація туристичного продукту, зростання конкурентоспроможності фірми, рентабельність туру 20%
2.	Розвиток партнерських відносин з румунськими суб'єктами туризму	Партнерські угоди з готелями та екскурсійними бюро	Укладання договорів з місцевими готельними підприємствами, гідами та музеями	Підвищення якості обслуговування, оптимізація витрат, стабільність туристичних програм
3.	Цифровізація продажів туристичних продуктів	Використання онлайн-каналів просування	Активне використання соціальних мереж для продажу турів	Зростання обсягів продажів, розширення ринку збуту, зменшення витрат на залучення клієнтів
4.	Впровадження принципів сталого розвитку	Розвиток відповідального туризму	Залучення місцевих громад, підтримка культурної спадщини, екологічно орієнтовані маршрути	Формування позитивного іміджу підприємства та регіону, довгострокова стійкість туристичного продукту

Висновки

Класифікація культурно-пізнавального туризму ґрунтується на сукупності взаємодоповнювальних критеріїв, серед яких провідне місце посідають мета подорожі, характер культурної спадщини, форма організації турів, тривалість перебування, територіальне охоплення та соціально-демографічні особливості туристів. Застосування багатокритеріального підходу дозволяє комплексно відобразити сутність культурно-пізнавального туризму та врахувати його внутрішню диференціацію. Класифікація культурно-пізнавального туризму є важливим інструментом наукового аналізу й практичного планування, що забезпечує систематизацію туристичної діяльності, оптимізацію використання культурних ресурсів та сприяє сталому розвитку культурно-пізнавального туризму в цілому.

Управління розвитком виїзного культурно-пізнавального туризму в дестинації є складним багаторівневим процесом, що поєднує стратегічне планування, координацію суб'єктів туристичного ринку, маркетингове просування та забезпечення сталого розвитку. Ефективне управління створює умови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту, підвищення якості туристичних послуг і зміцнення позицій дестинації на міжнародному туристичному ринку.

Географічні особливості Румунії – це поєднання Карпат, великої річкової системи Дунаю, широкого Чорноморського узбережжя та багатой культурної спадщини, які формують унікальний туристичний потенціал країни. Цей потенціал реалізується в різних продуктах: від активного гірського і пригодницького туризму до пляжного відпочинку й високоспеціалізованого екотуризму в Дельті Дунаю. Для сталого використання цих переваг необхідне поєднання інфраструктурного розвитку з режимами охорони природи та локальними ініціативами підтримки громад.

У 2022-2024 роках туристична галузь Румунії демонструвала стійке відновлення після пандемічного спаду, що проявлялося у зростанні кількості

туристичних прибуттів, ночівель та доходів від туризму. Провідну роль продовжував відігравати внутрішній туризм, однак у 2023-2024 роках спостерігалось поступове зростання частки іноземних відвідувачів. Важливою тенденцією стало зменшення сезонності та розширення спектра туристичних продуктів за рахунок екологічного, гірського та культурно-пізнавального туризму.

Транскордонне співробітництво Хмельницької області має комплексний і багатовимірний характер. Незважаючи на непряме прикордонне положення, регіон активно інтегрується у міжнародні процеси через міжрегіональні партнерства, участь у програмах співпраці, економічні, культурні та туристичні проекти. Подальший розвиток транскордонної взаємодії потребує посилення інституційної спроможності, розширення участі місцевих громад та активнішого залучення міжнародних ресурсів. Це створює передумови для сталого соціально-економічного розвитку області та її інтеграції у європейський простір.

Туристична фірма, розробляючи новий культурно-пізнавальний тур з Хмельницької області до Румунії, може відігравати активну роль у покращенні транскордонного співробітництва. Такий тур виступає не лише комерційним продуктом, а й інструментом міжрегіональної взаємодії, що поєднує економічні, соціальні та культурні аспекти співпраці. Реалізація подібних туристичних проектів сприяє формуванню сталих партнерських зв'язків, розвитку міжнародних контактів та інтеграції регіону у європейський простір. У довгостроковій перспективі це підсилює конкурентоспроможність туристичної галузі Хмельницької області та розширює можливості її транскордонного розвитку.

Список використаних джерел

1. Регіональний туристично-інформаційний центр. – Режим доступу: <http://www.rtic.if.ua>.
2. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 300 с.
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини». – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Любіцева О. О. Географія туризму : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2002. 304 с.
5. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу : навч. посіб. Львів : Центр навчальної літератури, 2011. 272 с.
6. Smith M. Issues in Cultural Tourism Studies. London : Routledge, 2009. 280 p.
7. Richards G. Cultural Tourism: Global and Local Perspectives. New York : Haworth Press, 2007. 256 p.
8. Пазенок В. С. Філософія туризму. Київ : Кондор, 2004. 268 с.
9. UNWTO. Tourism and Culture Synergies. Madrid : World Tourism Organization, 2018. 64 p.
10. UNESCO. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris, 2003.
11. Тимофієнко В. І. Історія української архітектури. Київ : Техніка, 2003. 512 с.
12. Копієвська О. Р. Нематеріальна культурна спадщина: теорія та практика збереження. Київ : НАКККіМ, 2016. 192 с.
13. Carr E. H. What Is History? London : Palgrave Macmillan, 2001. 216 p.
14. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Київ : Альтерпрес, 2009. 400 с.
15. Timothy D. J., Boyd S. W. Heritage Tourism. London : Pearson Education, 2003. 370 p.

16. UNESCO. World Heritage and Sustainable Tourism Programme. Paris, 2013. 215 p.
17. Smith M. Issues in Cultural Tourism Studies. London : Routledge, 2009. 280 p.
18. Getz D. Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events. Oxford : Butterworth-Heinemann, 2007. 480 p.
19. Evans G. Cultural Planning: An Urban Renaissance? London : Routledge, 2001. 240 p.
20. UNESCO. Culture for Sustainable Development. Paris, 2012. 185 p.
21. UNWTO. Tourism and Culture Synergies. Madrid : World Tourism Organization, 2018. 64 p.
22. Географія Румунії : довідкові матеріали / Encyclopaedia Britannica. – Режим доступу: <https://www.britannica.com>.
23. Romania. Physical geography and climate // World Atlas. – Режим доступу: <https://www.worldatlas.com>.
24. Mountain tourism in the Carpathians // European Environment Agency. – Режим доступу: <https://www.eea.europa.eu>.
25. Sustainable tourism development in Romania // OECD Tourism Studies. – Paris, 2022.
26. Cultural heritage of Transylvania // UNESCO World Heritage Centre. – Режим доступу: <https://whc.unesco.org>
27. Tourism on the Black Sea coast of Romania // Romania National Tourism Authority. – Режим доступу: <https://www.romaniatourism.com>
28. Danube Delta Biosphere Reserve Authority. – Режим доступу: <https://ddbra.ro>.
29. Ramsar Convention Secretariat. Case study: Danube Delta. – Режим доступу: <https://www.ramsar.org>.
30. National Institute of Statistics: Romania. Tourism statistics / Romanian tourism statistical series. — Bucharest : National Institute of Statistics – Режим доступу: <https://insse.ro/cms/en/content/tourism-statistics>.